سەيدۇللا سەيپۇللايوف

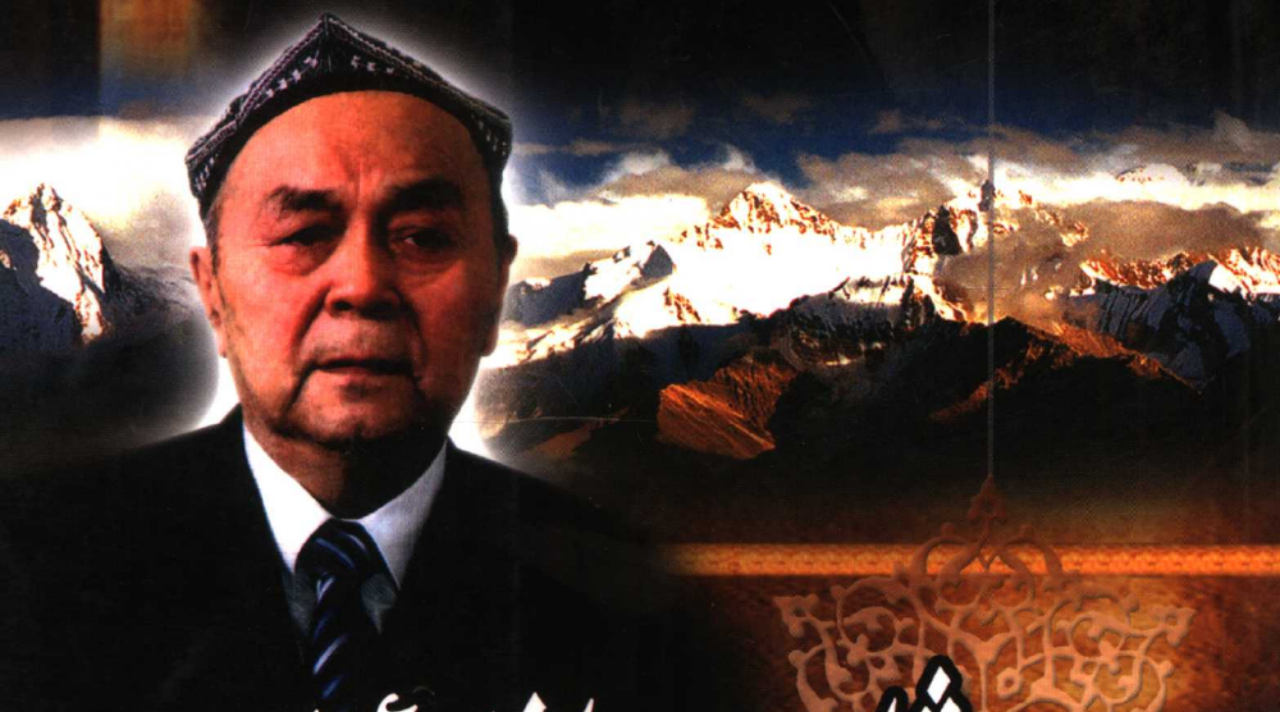

مەن شاھىت بولغان ئىشلار

شىنجاڭ ياشلار-ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

需要全本请访问 www.ertongbook.com

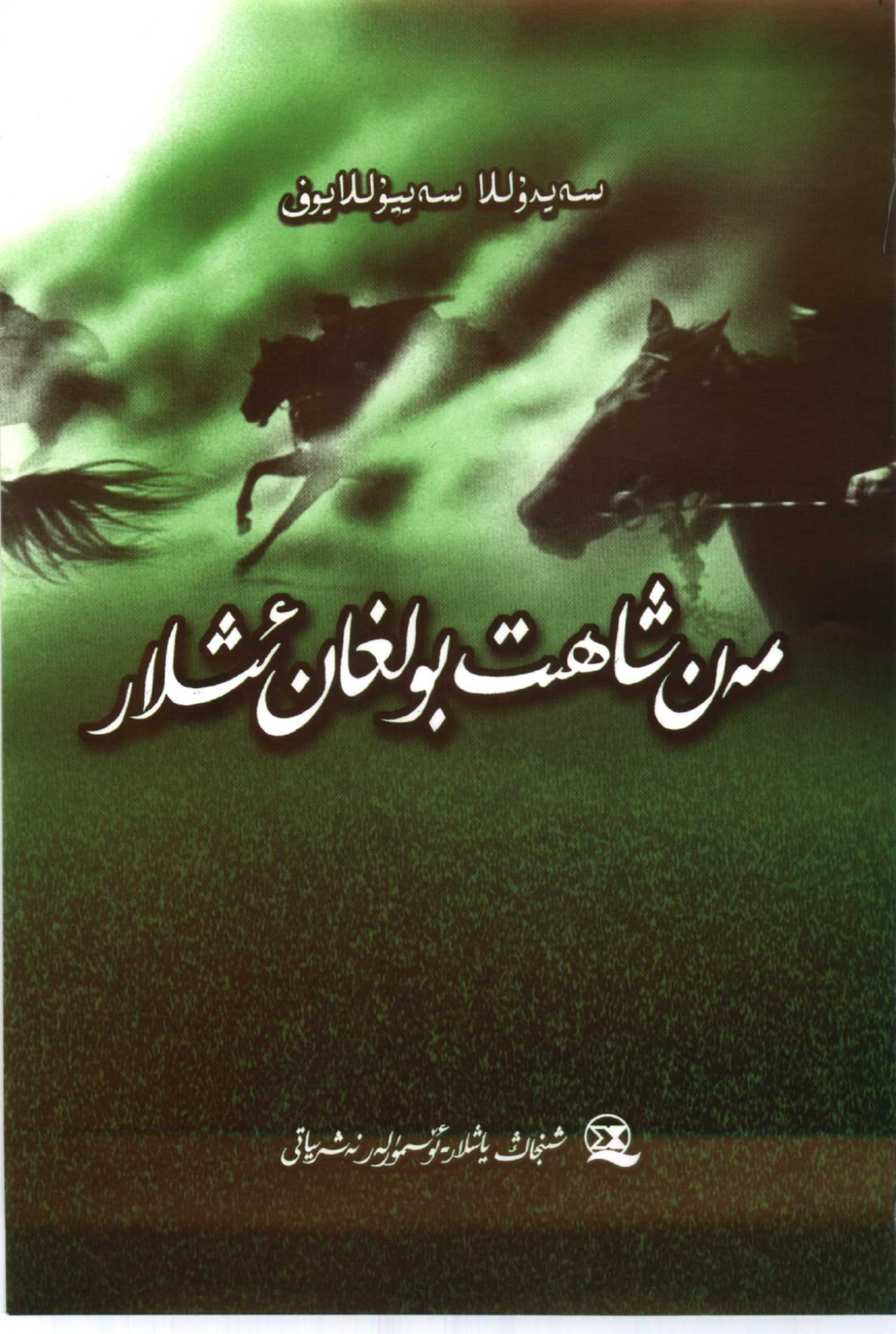

سەیدۇللا سەیپۇللایوف

مەن شاھت بولغان ئىشلار

شىنجاڭ یاشلار-ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

责任编辑：阿布力孜·克尤木
责任校对：阿布列孜·阿巴斯
封面设计：阿里甫·夏

往事见证（维吾尔文）

塞都拉·塞甫拉尤夫 著
阿不力孜·司马义
玛丽亚姆·谢热甫·呼西塔尔 整理

新疆青少年出版社出版
（乌鲁木齐市胜利路100号 邮编：830001）
新疆新华书店发行 新疆新华印刷厂印刷
850×1168毫米 32开本 8.5印张
2005年6月第1版 2005年6月第1次印刷
印数：1—4000

ISBN7-5371-4818-X 定价：14.00元
如有印刷装订问题请直接同出版社调换

مەسئۇل مۇھەررىرى: ئابلىز قېيۇم
مەسئۇل كوررېكتورى: ئابلىز ئابباس
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: غالىب شاھ

مەن شاھىت بولغان ئىشلار

ئاپتورى: سەيدۇللا سەيپۇللايوف
نەشرگە تەييارلىغۇچىلار: ئابدۇلئەزىز ئىسمايىل
مەريەم شېرىپ خۇشتار

*

شىنجاڭ ياشلار ـ ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى غالىبىيەت يولى 100 ـ قورۇ، پ: 830001)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
ئۆلچىمى: 1168×850مم، 32 كەسلەم، باسما تاۋىقى: 8.5
2005 ـ يىل 6 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2005 ـ يىل 6 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
ISBN7 — 5371 — 4818 — X
سانى: 1—4000
باھاسى: 14.00 يۈەن
بېسىلىشتا، تۈپلەشتە خاتالىق بولسا نەشرىياتىمىزغا ئۆتەتلىك، تېگىشىپ بېرىمىز

سەيدۇللا سەيپۇللايوف

需要全本请访问 www.ertongbook.com

يولداش سەيدۇللا سەيپۇللايوف ۋاك جېن
قاتارلىق رەھبەرلەر بىلەن بىللە

يولداش سەيدۇللا سەيپۇللايوف سەيپىدىن ئەزىزى بىلەن بىللە

يولداش سەيدۇللا سەيپۇللايوف ۋاڭ ئېنماۋ ، تۇمۇر داۋامەت ، ئىسمائىل ئەھمەد ،
سۇڭ خەنلياڭ قاتارلىق رەھبەرلەر بىلەن بىللە

يولداش سەيدۇللا سەيپۇللايوف ۋە ئايالى خالىددەم ماھمۇر قاسىم بىلەن بىللە

يولداش سەيدۇللا سەيپۇللايوف ئايالى خالىدەم بىلەن بىللە

يولداش سەيدۇللا سەيپۇللايوف ئائىلە تاۋابىئات ۋە ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى بىلەن بىللە

بېغىشلىما

قەدىردان دوستۇم ۋە ئىنقىلابىي سەپدىشىم مەرھۇم سەيدۇللا سەيپۇللايوف شىنجاڭدا ئىدىيە جەھەتتە ئەڭ بۇرۇن ئويغانغان، ماتېرىيالىستىك قاراشقا ئىگە ئىلغار ياشلارنىڭ بىرى بولۇپ، ئۇ كىچىكىدىن راستچىل، مۇلايىم، ئېغىر - بېسىق، ئەمەلىيەتچان، ئۆگىنىشكە ۋە ئۆگەنگەننى ئەمەلىيەتكە بىرلەشتۈرۈپ تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىشقا ماھىر، ياخشى كادىر ئىدى. ئۇ ئۇزۇن يىللىق ئوقۇتقۇچىلىق دەۋرى ياكى ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابى مەزگىلىدە مائارىپ رەھبەرلىك خىزمىتى ۋە ئۇچ ۋىلايەت نەشرى ئەپكارى «كۆرەش» ژۇرنىلى مۇھەررىرلىك خىزمىتىدە بولسۇن، تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىشنى ئالدىنقى ئورۇنغا قويغان تەلەپچان ياش ئىدى.

ئازادلىقتىن كېيىن، ئۇ پارتىيە رەھبەرلىكىدە بىر قاتار رەھبەرلىك خىزمىتىنى ئىشلەش جەريانىدا يارىملىق رەھبەر بولۇپ يېتىلدى.

سەيدۇللا سەيپۇللايوف ئارام ئېلىشقا چىققان ۋە ئېغىر كېسەلگە مۇپتىلا بولغان مەزگىللەردىمۇ ئۆگىنىش، تەتقىق قىلىش بىلەن شۇغۇللاندى. قولىڭىزدىكى «مەن شاھىت بولغان ئىشلار» دېگەن بۇ ماقالىلەر توپلىمى مەرھۇمنىڭ ئۆگىنىش، تەتقىق قىلىش سەمەرىسى بولۇپ، ئۇنىڭدا شىنجاڭنىڭ 30 -، 40 -

يىللاردا يۈزبەرگەن مۇرەككەپ سىياسىي ئىشلار، مۇرەككەپ شەخسلەر ھاياتى توغرىسىدا تەتقىقات ئۇچۇرى بېرىلگەن.

بۇ كىتاب پەن تەتقىقات ئىشلىرىمىزدىكى 30 ـ، 40 ـ يىللار تارىخىنى، بولۇپمۇ ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابىنى ۋە مۇرەككەپ شەخسلەرنى چۈشىنىشىمىزدە مۇھىم ئۇچۇر بولالايدۇ.

2003.10.10

يولداش سەيدۇللا سەيپۇللايوف مەڭگۈ قەلبىمىزدە

يولداش سەيدۇللا سەيپۇللايوفنىڭ «مەن شاھىت بولغان ئىشلار» دېگەن كىتابى نەشر قىلىنىش ئالدىدا تۇرۇۋاتقانلىقىدىن خەۋەر تېپىپ ئىنتايىن خۇشال بولدۇم. بۇ ئەسەر سەيدۇللا سەيپۇللايوفنىڭ شۇ تارىخىي دەۋردە بولۇپ ئۆتكەن ئىشلار بىز-گە، كېيىنكى ئەۋلادلارغا ئەينەن قالدۇرغان قىممەتلىك مىراسى، ئەۋلادلىرىمىزنىڭ ئۆتمۈشنى، بولۇپمۇ ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابى مەزگىلىدىكى ۋەقەلەرنى بىلىشى، چۈشىنىشى ئۈچۈن، جانلىق پاكىت، ئۆچمەس ئىزلار بولۇپ قالغۇسى. مەن بۇ ئەسەرنىڭ نەشر قىلىنىشىنى چىن قەلبىمدىن تەبرىكلەيمەن.

سەيدۇللا سەيپۇللايوف جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ مۇنەۋۋەر ئەزاسى، خەلقنىڭ ھۆرمەتكە سازاۋەر، خەلق سۆيەر ياخشى رەھبىرىي كادىرى ئىدى، ئۇ گەرچە ۋاپات بولغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ ئالىيجاناب خىسلىتى، كەمتەر، چىقىشقاق ئوبرازى كۆز ئالدىمىزدىن كەتمەيدۇ.

مەن سەيدۇللا سەيپۇللايوف بىلەن 20 - ئەسىرنىڭ 40 - يىللىرىدىن باشلاپ تونۇش ھەم بىرگە ئىشلەپ كەلگەن، شۇنداقلا ياخشى قوشنىلاردىن ئىدۇق. ئۇنىڭ بىلەن ئۇزاق مۇددەت بىرگە ئىشلەش جەريانىدا، ئۇنىڭ كىشىلەرگە بولغان تولۇپ تاشقان قىزغىنلىقى، خىزمەتتىكى پۇختا، ئەستايىدىللىقى، تىرىشچ-ئۇگىنىش، پارتىيە، خەلققە بولغان مەسئۇلىيەتچانلىقى، چوڭ - چوڭ ئىشلاردا مۇھەببەت - نەپرىتى ئېنىق بولۇش، ھەق - ناھەق ئىشلىرىدا بايرىقى روشەن مەيدانى مۇستەھكەم بولۇش، تەكشۈ-رۈپ تەنقىق قىلىشقا ئەھمىيەت بېرىش، پىكىر يۈرگۈزۈشكە

ماهىر بولۇشتەك ياخشى ئىستىلى ماڭا چوڭقۇر تەسىر قالدۇرغان.

ئۇ بىرەر ئىشقا دۇچ كەلگەندە، مەسىلىنى ھەل قىلغاندا، ھامان پارتىيە، خەلقنىڭ مەنپەئىتىنى بىرىنچى ئورۇنغا قويىاتتى، ئۆزىگە قاتتىق تەلەپ، يۇقىرى ئۆلچەم قويىاتتى. 1985 - يىلى بولسا كېرەك، كېسەل بولۇپ داۋالىتىپ بىرئاز ياخشى بولغاندىن كېيىن، ماڭا: «دۆلىتىمىزنىڭ ئاھالىسى كۆپ، بايلىقى نىسبەتەن چەكلىك، بىز ھەرقانداق بىر ئىشنى قىلغاندا، دۆلەتنىڭ ئومۇمىيىتىنى، خەلقنىڭ مەنپەئىتىنى كۆزدە تۇتۇشىمىز، بولۇپمۇ مەسئۇل كادىرلار شۇنداق قىلىشىمىز، تەشكىلگە ئارتۇقچە تەلەپ قويماسلىقىمىز لازىم، مېنىڭ بۇ پىكرىمنى مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارغا يەتكۈزۈپ قويسىڭىز» دېگەنىدى. مەن سەيدۇللا سەيپۇللايوفنىڭ بۇ پىكرىنى پارتكوم ۋە مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلاردىكى رەھبىرىي يولداشلارغا يەتكۈزۈپ قويغانىدىم. كېيىن سەيدۇللا سەيپۇللايوفمۇ يۇقىرىقى پىكرىنى ئۆزى قاتناشقان ئاپتونوم رايون ئاچقان يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلار يىغىنىنىڭ گۇرۇپپا يىغىنىدا يەنە بىر قېتىم ئوتتۇرىغا قويغانىدى.

يولداش سەيدۇللا سەيپۇللايوفنىڭ ياخشى پەزىلىتى، ئالىيجاناب خىسلىتىگە دائىر مىسالىلار كۆپ. ئۇ، ئاز سانلىق مىللەت رەھبىرىي كادىرلىرى ئارىسىدىن چىققان قابىلىيەتلىك، مۇنەۋۋەر رەھبىرىي كادىر ئىدى. ئۇ بىزدىن ئايرىلغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ ياخشى پەزىلىتى ئىشلەۋاتقان كادىرلار ئۈچۈن بىر جانلىق ئۈلگە.

22/10.2003

نەشرىياتتىن

يولداش سەيدۇللا سەيپۇللايوف 1918 - يىلى 1 - ئاينىڭ 4 - كۈنى تۇرپان چانتال يېزىسىدا كەمبەغەل دېھقان ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. 1937 - يىلى 8 - ئايدا سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئوتتۇرا ئاسىيا ئۇنىۋېرسىتېتىنى پۈتتۈرۈپ ۋەتەنگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئۇرۇمچىدىكى ئۆلكىلىك دارىلمۇئەللىمىن، غۇلجا شەھەرلىك 6 - ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇتقۇچى بولغان. 1943 - يىلى يەنە سوۋېت ئىتتىپاقىغا ئوقۇشقا چىققان، 1945 - يىلى 4 - ئايدا ۋەتەنگە قايتىپ، غۇلجىدا ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابىغا قاتناشقان، ئۇچ ۋىلايەت ۋاقىتلىق ھۆكۈمىتى مائارىپ نازارىتى كادىرلار بۆلۈمىنىڭ باشلىقى، غۇلجا شەھەرلىك مائارىپ ئىدارىسىنىڭ باشلىقى، ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابچىل ياشلار تەشكىلاتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، رەئىسى، ئىلى ۋىلايەتلىك مائارىپ ئىدارىسىنىڭ باشلىقى، چاپچال ناھىيەسىنىڭ مۇۋەققەت ھاكىمى بولغان.

شىنجاڭ تىنچ ئازاد بولغاندىن كېيىن، يولداش سەيدۇللا سەيپۇللايوف 1950 - يىلى 3 - ئايدا ۋاڭ جېن، ۋاڭ ئېنماۋنىڭ تونۇشتۇرۇشى بىلەن جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىگە كىرگەن. يولداش سەيدۇللا سەيپۇللايوف ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ جەنۇبىي شىنجاڭ تەشۋىقات ئەترىتىنىڭ باشلىقى، جەنۇبىي شىنجاڭ ھەربىي - مەمۇرىي كومىتېتىنىڭ ئەزاسى، ئاممىۋى خىزمەت بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى، ئىلى ۋىلايەتلىك پارتكومىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى، قەشقەر ۋىلايەتلىك پارتكومىنىڭ ئەزاسى،

قەشقەر ۋىلايەتلىك مەمۇرىي مەھكىمىنىڭ ۋالىيسى، قوشۇمچە بىرلىك سەپ بۆلۈمىنىڭ باشلىقى، خەلق سوت مەھكىمىسىنىڭ باشلىقى بولغان، 1954 ـ يىلى 8 ـ ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم دائىمىي كومىتېتىنىڭ ئەزاسى، تەشكىلات بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى، قوشۇمچە كادىرلار نازارىتىنىڭ نازىرى، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق تەپتىش مەھكىمىسىنىڭ باش تەپتىشى، 1956 ـ يىلى 7 ـ ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم شۇجىچۇسىنىڭ شۇجىسى بولغان. 1957 ـ يىلى ناتوغرا مۇئامىلە تۈپەيلىدىن قۇمۇل ۋىلايەتلىك مەمۇرىي مەھكىمىنىڭ مۇئاۋىن ۋالىيلىقىغا ئەۋەتىلگەن. 1979 ـ يىلى 8 ـ ئايدا نامىي ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ئىلگىرى ـ كېيىن بولۇپ ئاپتونوم رايونلۇق سىياسىي كېڭەشنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، پارتكۇر ۋۇپپىسىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى، ئاپتونوم رايونلۇق 5 ـ، 6 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى، پارتكۇر ۋۇپپىسىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى، ئاپتونوم رايونلۇق 1 ـ، 5 ـ، 6 ـ، 7 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەكىلى، 3 ـ نۆۋەتلىك ئاپتونوم رايونلۇق پارتىيە قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەكىلى، 1 ـ، 6 ـ نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەكىلى، 5 ـ نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك سىياسىي كېڭەشنىڭ ئالاھىدە تەكلىپ قىلىنغان ۋەكىلى بولغان. 2002 ـ يىلى 9 ـ ئاينىڭ 4 ـ كۈنى ئۈرۈمچىدە ۋاپات بولغان.

يولداش سەيدۇللا سەيپۇللايوف پارتىيىمىز تەربىيىلەپ يېتىشتۈرگەن مۇنەۋۋەر ئاز سانلىق مىللەت يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرى، ئۇ شىنجاڭنى قىزغىن سۆيۈپ، ھەر مىللەت خەلقىنى كۆڭلىگە پۈكۈپ، شىنجاڭنىڭ مۇقىملىقى ۋە تەرەققىياتىغا باشتىن ـ ئاخىر كۆڭۈل بۆلۈپ، ھەر مىللەت خەلق ئاممىسى بىلەن چوڭقۇر دوستلۇق ئورناتقان، ھەر مىللەت خەلقى ئارىسىدا ناھايىتى يۇقىرى ئابرۇي قازانغان، ھەر مىللەت كادىرلار ۋە ئاممىنىڭ

هۆرمەتلىشىگە ۋە قەدىرلىشىگە سازاۋەر بولغان. يېرىم ئەسىرلىك ئىنقىلابىي هاياتىدا، شىنجاڭدىكى هەر مىللەت خەلقىنىڭ ئازاد-لىق ئىشلىرى، دېموكراتىك ئىنقىلاب، سوتسىيالىستىك قۇرۇ-لۇش ئىشلىرىغا، چېگرا رايونىنىڭ تىنچلىقى، هەر مىللەت خەلقى-نىڭ ئىتتىپاقلىقىغا ۋە ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى قوغداشقا يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلىپ گەۋدىلىك تۆھپىلەرنى قوشقان.

ئاپتورنىڭ بۇ توپلامغا كىرگۈزۈلگەن ماقالىلىرى ئاپتور هايات ۋاقتىدا «شىنجاڭ تارىخ ماتېرىيالىرى»، «شىنجاڭ تەز-كىرىچىلىكى» قاتارلىق كىتاب - ژۇرناللاردا ئېلان قىلىنغان. بۇ ماقالىلەر يولداش سەيپۇللا سەيپۇللايوفنىڭ بىۋاسىتە كەچۈر-مىشلىرى ۋە كېيىنكى مەزگىللەردە تارىخنى تەتقىق قىلىش ئاسا-سىدا، هەقىقەتكە هۆرمەت قىلىپ، هەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىز-دەش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇپ يېزىلغان بولۇپ، مەزمۇنى مول، چېتىلىش دائىرىسى كەڭ. ئۇنىڭ ئىچىدە 20 - ئەسىرنىڭ 30 -، 40 - يىللىرىدىكى شىنجاڭنىڭ مۇرەككەپ تارىخى، بولۇپمۇ ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابى توغرىسىدىكى ئەسلىمىلەر بىرقە-دەر كۆپرەك بولۇپ، توپلامدىكى ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابىغا دائىر يەكۈن ۋە نۇقتىئىنەزەرلەر شىنجاڭ ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابى تارد-خىنى يېزىش - تەھرىرلەش كومىتېتى يېزىپ چىققان «شىنجاڭ ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابىغا دائىر چوڭ ئىشلار خاتىرىسى» ۋە «شىن-جاڭ ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابى تارىخى» ناملىق كىتابلاردىكى يەكۈن ۋە نۇقتىئىنەزەرلەرگە ئۇيغۇن. بۇ ماقالىلەر شىنجاڭ يېقىنقى زامان تارىخىنى بولۇپمۇ ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابى تارىخىنى ۋە مۇرەككەپ تارىخىي شەخسلەرنى توغرا تونۇش ۋە تەتقىق قىلىشتا مۇهىم پايدىلىنىش قىممىتىگە ئىگە.

بۇ قېتىم توپلام قىلىپ نەشر قىلىشتا، ئەسلىي مەزمۇنىغا تەسىر يەتكۈزمەسلىك شەرتى ئاستىدا، تەھرىرلىك نۇقتىسىدىن ماقالىلەرنىڭ قىسمەن جايلىرىغا تۈزىتىش كىرگۈزۈلدى. مەزكۇر

ماقالىلەر توپلىمى مۇئەييەن بىرلا ۋاقىتتا مەخسۇس سىستېمىلىق يېزىلغان كىتاب ئەمەس. باشقا - باشقا يىللاردا، مەلۇم مەسىلە-لەرگە قارىتا يېزىلغان ئايرىم - ئايرىم ماقالىلەر بولغانلىقتىن، بىرنەچچە ماقالىدە تەكرار مەزمۇنلار ئۇچرايدۇ. ئۇنى قىسقارتىشقا ئىمكان بولمىدى. ئوقۇرمەنلەرنىڭ توغرا چۈشىنىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

需要全本请访问 www.ertongbook.com